

Ελλάδα δεν είναι μόνο η Αθήνα;

Ευσταθία Π. Ράπη

Περίληψη: Τα τελευταία χρόνια μια αποκεντρωτική τάση για ανέγερση παραστάσεων εκτός Αθήνας, μοιάζει, δειλά αλλά σταθερά, να λαμβάνει χώρα με αξιόλογα έργα και εξαιρετικούς καλλιτέχνες. Παρόλα αυτά, ένας αποτρεπτικός δισταγμός-σκεπτικισμός μοιάζει να ενυπάρχει, όταν μια παραγωγή αποφασίζει να απευθυνθεί στο κοινό μιας μικρότερης επαρχιακής πόλης. Για πολύ συγκεκριμένους λόγους, η περιφέρεια μοιάζει να περνά σε δεύτερη μοίρα, παρόλο που το ενδιαφέρον του κοινού για «καλές» παραστάσεις αποτελεί αδιαμφισβήτητη μια πραγματικότητα. Μέσα από την αναζήτηση των πιθανών αιτιών και τη συγκριτολογική μελέτη κάποιων εντοπισμένων παραδειγμάτων της ευρύτερης θεατρικής κατανομής, θα επιχειρηθεί μια πρώτη απόπειρα καταγραφής συμπερασμάτων για το θέατρο στην περιφέρεια.

Λέξεις-κλειδιά: παραστασιολογία, θεατρική παραγωγή, περιφέρεια, αποκέντρωση, επιχορηγήσεις

I. Αντί προλόγου

Οι τέχνες και ειδικότερα το θέατρο ως βασική παραστατική τέχνη, κατέχουν την πλέον σημαντική θέση στη βιομηχανία της ψυχαγωγίας, μια βιομηχανία με ζηλευτό παρελθόν, εξαιρετικής δυναμικής παρόν και πολλά υποσχόμενο μέλλον. Στο σύγχρονο αστικό τοπίο τα οικονομικά συμφέροντα είναι αρκετά μεγάλα, αφού, στο βάθος των αιώνων, ο άνθρωπος δεν σταμάτησε ποτέ να αναζητά την πνευματική τροφή και καλλιέργεια, ακόμα και σε δύσκολους καιρούς, όπως οι πόλεμοι, οι περίοδοι οικονομικής ύφεσης, οι επιδημίες. Πολιτιστικός και πολιτισμικός πυρήνας της Ελλάδας καθίσταται αδιαμφισβήτητη η πρωτεύουσα, αφού το «υδροκέφαλο» της πληθυσμιακής κατανομής, η υπερτερούσα εργασιακή εμπειρία-εξειδίκευση και η μακράν ευκολότερη πρόσβαση σε υλικοτεχνική υποδομή, φέρνουν την Αθήνα πρώτη στις προτιμήσεις των δημιουργών.³¹ Η περιφέρεια μοιάζει να περνά σε δεύτερη μοίρα, παρόλο που το ενδιαφέρον του κοινού για «καλές» παραστάσεις αποτελεί μια πραγματικότητα. Μια καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης, πιθανόν να βοηθήσει στον εντοπισμό των αιτιών της απροθυμίας για αποκέντρωση των εκάστοτε ιθυνόντων.

II. Οι θεατρικές σκηνές εντός και εκτός της Αθήνας

Σύμφωνα με τελευταίες μελέτες (Αυδίκος, 2014), οι θεατρικές σκηνές στο κέντρο και στα περίχωρα των Αθηνών αυξήθηκαν από το 2000 έως και το 2014 κατά 153%, γεγονός που προκαλεί τον θαυμασμό, αν λάβουμε υπόψιν την οικονομική και κατ' επέκτασιν την κοινωνική κρίση που μεσολάβησε.³² Το κτιριακό δυναμικό της πρωτεύουσας αφορά, όχι μόνον σε νεόδμητα

³¹ Σύμφωνα με τα στοιχεία της επίσημης ηλεκτρονικής σελίδας του Υπουργείου Τουρισμού, <http://www.opengov.gr/tourism/>

³² Σε περιοχές, όπως για παράδειγμα το Γκάζι, βοήθησε σημαντικά η ύπαρξη των πολλών βιομηχανικών χώρων και κτιρίων.

κτίρια, αλλά και σε ανακατασκευασμένα ή πλήρως ανακαινισμένα θέατρα. Μεγάλη επικουρία στο θεατρικό γίνεσθαι των Αθηνών αποτελούν οι ξεχωριστές αισθητικής και δυναμικής σκηνές, όπως μεταξύ άλλων, του ΙΜΕ, του ιδρύματος Μιχάλη Κακογιάννη, η Στέγη του ιδρύματος Ωνάση, το ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Στην περιφέρεια, η θεατρική στέγη, αναλογικά με την έκταση και τον πληθυσμό κάθε πόλης, μοιάζει να φέρει ένα σχετικά θετικό πρόσημο, αν και η σύγκριση με την Αθήνα είναι συντριπτική. Στη Θεσσαλονίκη, λειτουργούν αρκετές θεατρικές σκηνές, πέρα από τη βασική σκηνή του ΚΘΒΕ. Στην Πάτρα, την τρίτη μεγαλύτερη πόλη της χώρας μας, υπάρχει το ΔΗΠΕΘΕ, ενώ παράλληλα, με ιδιωτική πρωτοβουλία, μικροί θεατρικοί χώροι πλαισιώνουν την παραστασιακή κινητικότητα της πόλης. Τα ΔΗΠΕΘΕ, στις πόλεις της περιφέρειας που λειτουργούν ως θεσμός, αποτελούν τονωτική ένεση για την πολιτιστική δραστηριότητα και η έξωθεν μαρτυρία τους μοιάζει να είναι αρκετά ικανοποιητική, ενώ συγχρόνως, μικρότεροι θεατρικοί χώροι, πολιτιστικά κέντρα ή ακόμα και αμφιθέατρα σχολικών συγκροτημάτων συχνά αποτελούν φιλόξενο χώρο θεατρικών δράσεων. Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει στους θερινούς θεατρικούς χώρους εντός και εκτός της πρωτεύουσας, αρκετοί εκ των οποίων είναι τα αρχαία ή ρωμαϊκά θέατρα και ωδεία, κοιτίδες πολιτισμού και ιστορίας.

Κατά πόσον όμως η ύπαρξη μιας έστω υποτυπώδους θεατρικής υποδομής, θα μπορούσε να αποτελέσει δέλεαρ για τους δημιουργούς του σήμερα, ώστε να τολμήσουν να βγάλουν μια θεατρική παραγωγή εκτός των τειχών της πρωτεύουσας;

III. Η πόλη της Πάτρας ως μελέτη περίπτωσης (case study)

Κάνοντας μια σύντομη ιστορική αναδρομή, η πόλη των Πατρών αποδεικνύει περίτρανα την ποιότητά της ως μια πόλη με καλλιτεχνικές ανησυχίες και σταθερό φιλοθεάμον κοινό. Ως ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια της Ελλάδας και βασικός δίαυλος επικοινωνίας της χώρας με την υπόλοιπη Ευρώπη, η Πάτρα για πολλά χρόνια αποτελούσε εξέχον πολιτιστικό κέντρο. Στις 11 Φεβρουαρίου του 1871, επί δημαρχίας του Γεωργίου Ρούφου, θεμελιώνεται το Θέατρο Απόλλων, ενώ το ανοικτό θέατρο Λυρικό, το οποίο για σχεδόν πενήντα χρόνια λειτουργούσε στην περιοχή των Υψηλών Αλωνιών, φιλοξένησε παραστάσεις πάνω σε κείμενα της ελληνικής και παγκόσμιας δραματογραφίας με την υποκριτική ελίτ της εποχής.³³ Το Ρωμαϊκό Ωδείο, έτερο στολίδι της πόλης, έχει μέχρι και σήμερα φιλοξενήσει παραστάσεις όχι μόνον αρχαίου δράματος, αλλά και του ευρύτερου παγκοσμίου ρεπερτορίου. Σήμερα, όπως και στις υπόλοιπες μεγάλες πόλεις, μικρότεροι θεατρικοί χώροι, είτε παλαιοί οι οποίοι ανακατασκευάστηκαν, είτε ήδη υπάρχοντες οι οποίοι ανακαινίστηκαν, δίνουν ένα δυναμικό παρόν στο καλλιτεχνικό και πολιτιστικό προφίλ της πόλης, αποτελώντας συγχρόνως μια φιλόξενη αγκαλιά για κάθε θεατρική παραγωγή.

Αυτές ακριβώς οι θεατρικές σκηνές, ιδιωτικής πρωτοβουλίας οι περισσότερες, είναι που είτε μέσω δικών τους παραγωγών, των οποίων το όφελος είναι διπλό, αφού προσφέρουν ταυτοχρόνως εργασία στους ανθρώπους της πόλης, είτε φιλοξενώντας παραγωγές κυρίως από τις αθηναϊκές σκηνές, πραγματικά κάνουν τη διαφορά. Τα βιομηχανικής αισθητικής Λιθογραφείο και Μηχανουργείο Τέχνης (Πολυχώρος Πολιτισμού), το Επίκεντρο, το Όροφος, το θέατρο Act, οι Γραμμές Τέχνης, το θέατρο Αγορά, ο κινηματογράφος Πάνθεον και οι πολυχώροι του Royal και των Παλαιών Σφαγείων, που παραχωρεί στους ενδιαφερόμενους η ΚΕΔΗΠ Καρναβάλι Πάτρας,

³³ Ενδεικτικά αναφέρονται ονόματα όπως η Κατίνα Παξινού, ο Αιμίλιος Βεάκης, ο Αλέξης Μινωτής, ο Κώστας Καζάκος, ο Βασίλης Αυλωνίτης.

είναι ζωντανά σημεία καλλιτεχνικής αναφοράς για την πόλη. Έχοντας προσωπικά παρακολουθήσει τις περισσότερες φετινές παραγωγές και κατόπιν στοχευμένης μικρής έρευνας-συζήτησης με ανθρώπους-κλειδιά των θεατρικών αυτών χώρων, γίνεται άμεσα αντιληπτό πως η ανταπόκριση του κοινού είναι άκρως ικανοποιητική, αφού εκτός από τον ενδεικτικό αριθμό εισιτηρίων, πολλές παραγωγές αυξάνουν και τον προγραμματισμένο αριθμό των παραστάσεων, για να μπορέσει να ικανοποιηθεί η αυξημένη ζήτηση.³⁴ Η θεατρική χρονιά 2022-23, μέχρι τώρα, εκτός από τις εσωτερικές παραγωγές, έχει να παρουσιάσει μια μεγάλη γκάμα αξιοπρεπέστατων παραστάσεων, κυρίως από την πρωτεύουσα, οι οποίες όχι μόνον αγκαλιάστηκαν από το κοινό της Πάτρας και της ευρύτερης περιφέρειας, αλλά πολλές από αυτές ήταν sold out, με τους παραγωγούς να αποφασίζουν την πραγματοποίηση περισσότερων παραστάσεων, ακόμα και σε περιπτώσεις που θα απαιτούνταν μία ακόμα μετακίνηση με το συνακόλουθο κόστος. Ενδεικτικά θα αναφέρω τις παραστάσεις «Η Μαντόνα με το γούνινο παλτό», «Η Μέθοδος Γκρόνχολμ», «Destiny», «Η Βίλα (ο δρόμος που δεν πήραν)», «Lemon», «Λεμόνια, λεμόνια, λεμόνια», «Η Προδοσία», «Νούμερο 31328», «Αμερικάνικος Βούβαλος», «100 Χρόνια Τρέλας», «Κοιμώμενος Χαλεπάς...ο Σαλός Άγιος», «Αγαμέμνων», οι οποίες αποτέλεσαν μερικές από τις επιτυχίες της σεζόν. Οι υποψιασμένοι ως προς τα θεατρικά δρώμενα θεατές έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν αγαπημένους ηθοποιούς και ομάδες στην έδρα τους, με ολόένα και μεγαλύτερη συχνότητα, γεγονός που επιτρέπει μια συγκρατημένη αισιοδοξία για το θεατρικό μέλλον της πόλης.

IV. Αιτίες και συμπεράσματα

Παρόλα αυτά, αυτός ο προϋπάρχων δισταγμός και σκεπτικισμός όταν μια παραγωγή αποφασίζει να απευθυνθεί στο κοινό μιας μικρότερης επαρχιακής πόλης, μοιάζει να μην έχει ξεπεραστεί εντελώς. Όπως και σε πολλούς άλλους τομείς της κοινωνίας και της καθημερινότητας, οι ρίζες του προβλήματος εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στον οικονομικό παράγοντα. Στη σελίδα του Υπουργείου Τουρισμού,³⁵ στο σημείο που αφορά τις θεατρικές επιχορηγήσεις και με ημερομηνία 26 Φεβρουαρίου του 2011 διαβάζουμε: *Η συντριπτική πλειοψηφία των επιχορηγούμενων θιάσων ή σχημάτων δραστηριοποιείται καλλιτεχνικά στην Αθήνα. Ενόψει της αδήριτης ανάγκης να υπάρξει μια «θεατρική αποκέντρωση», εξετάζεται κατά πόσον θα ήταν σκόπιμο να τεθεί ως προϋπόθεση για την επιχορήγηση ενός φορέα, η παρουσίαση της δουλειάς του στην περιφέρεια.* Η ανταπόκριση των θεατρανθρώπων ήταν άμεση, οι οποίοι σε ένα από κοινού υπογεγραμμένο σχόλιο-δήλωση, μεταξύ άλλων επισημαίνουν την αναγκαιότητα της εξωστρέφειας του θεάτρου προς την περιφέρεια και το επείγον της εξασφάλισης οικονομικής στήριξης, ως βασική προϋπόθεση για την επιτυχία του συγκεκριμένου εγχειρήματος. Περνώντας στο σήμερα, για τη σεζόν 2022-23, οι θεατρικές ομάδες έχουν το δικαίωμα να κάνουν αίτηση στο ΥΠΠΟΑ αποκλειστικά για περιοδείες στην περιφέρεια, χωρίς να δεσμεύονται για την παρουσίασή τους στην πρωτεύουσα, τις οποίες βέβαια το Υπουργείο επιχορηγεί. Μια απόπειρα ερμηνείας θα ήταν πως η ανάγκη των μικρότερων αστικών κέντρων για τέχνη στο «σπίτι» τους, έχει περάσει πλέον στην κατηγορία του κατεπείγοντος. Όμως το πρόβλημα δυστυχώς παραμένει, αφού τα χρήματα δεν είναι αρκετά, με αποτέλεσμα οι ηθοποιοί

³⁴ Ευχαριστώ την κυρία Σοφία Μαυρίδη (ΔΗΠΕΘΕ Πάτρας), την κυρία Ίλια Ράγκου (Επίκεντρο), τον κύριο Νεκτάριο Γεωργόπουλο (Λιθογραφείο), τον κύριο Τηλέμαχο Τσαρδάκα (θεατρικό συγγραφέα), την κυρία Ελένη Καραμούζη (Οροφος) και την κυρία Έρα Κουρή (Πρόεδρο της ΚΕΔΗΠ Καρναβάλι Πάτρας), για τις χρήσιμες πληροφορίες.

³⁵ Τα στατιστικά στοιχεία του άρθρου προέρχονται από τις επίσημες σελίδες του Υπουργείου Τουρισμού και του ΥΠΠΟΑ.

να μην μπορούν να πληρωθούν τα «εκτός έδρας» που δικαιούνται και συγχρόνως, για λόγους οικονομίας, να επιφορτίζονται με πολλαπλά καθήκοντα, ενώ πολλές φορές μια παράσταση εκτός Αθηνών μοιάζει να υστερεί σε θέματα σκηνικών ή υποδομής, πράγμα που συμβαίνει για καθαρά οικονομικούς λόγους. Έτσι, η ιδιωτική πρωτοβουλία και οι συμπαραγωγές αποτελούν αναπόφευκτα ένα ακόμα μέσο συμπληρωματικής οικονομικής ενίσχυσης, ειδικά για τις μικρότερες θεατρικές ομάδες.

Ανακεφαλαιώνοντας, θα λέγαμε πως η εξασφάλιση κατάλληλων θεατρικών χώρων και ικανοποιητικών επιχορηγήσεων για την κάλυψη του κόστους μιας παραγωγής που φιλοδοξεί να βγει από τα όρια των Αθηνών, θα έδινε μια πρώτη λύση στο πρόβλημα της «αδικημένης» περιφέρειας, εκεί που ένα εξαιρετικό, φιλοθέαμον κοινό αγκαλιάζει με σοβαρή κριτική ικανότητα και ένστικτο καλλιτεχνικό, κάθε απόπειρα που ανταποκρίνεται στον ορίζοντα προσδοκιών του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Αυδίκος, Β. (2014). *Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα*. Επίκεντρο.
Θωμόπουλος, Σ. (1998). *Ιστορία της Πόλεως των Πατρών*, Τόμος Α'. Αχαϊκές Εκδόσεις.
Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (2002). *Κοινωνικός και Οικονομικός Ατлас της Ελλάδας*. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών & Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Βιογραφικό: Η Ευσταθία Ράπη είναι απόφοιτος του τμήματος Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και υποψήφια διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Πατρών. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος με τίτλο «Μεταπτυχιακή Εξειδίκευση Καθηγητών Αγγλικής Γλώσσας» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου και μεταπτυχιακού διπλώματος με τίτλο «Το Αρχαίο Ελληνικό Θέατρο και η Πρόσληψή του» του τμήματος Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πατρών. Είναι εκπαιδευτικός Αγγλικής Γλώσσας στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση Ν. Αχαΐας.

Στοιχεία επικοινωνίας: E-mail <cystathiar@yahoo.com>